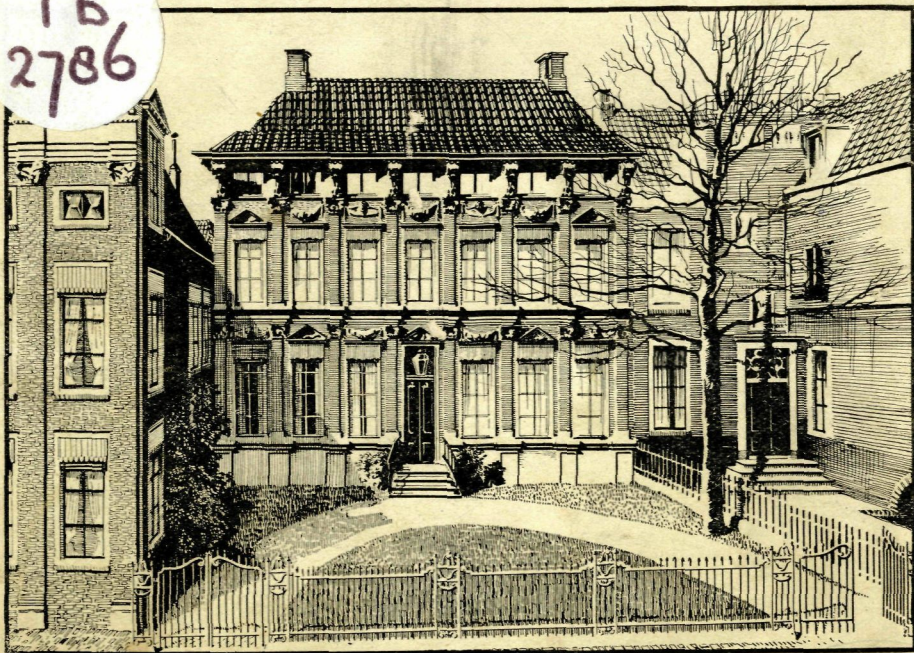

Pb
2786

Het Prinsessehof te Leeuwarden.

Okkema, H.

Het Prinsessehof te Leeuwarden

Het Princessehof te Leeuwarden

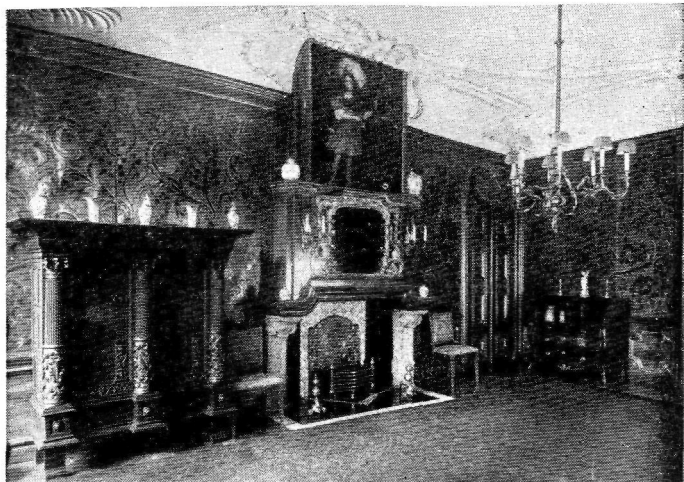

H. H. Maria Louise van Hessen Cassel.

Het Princessehof te Leeuwarden is een Museum van vrij jongen datum, dat ontstaan is uit de liefde voor de uit- en inheemsche voortbrengselen der oude kunstambachten.

De verzamelingen, die het omvat vinden hunne huisvesting in het oude paleisje, dat in de 18de eeuw, toen Leeuwarden nog een stadhouderlijk residentiestadje was, de woning vormde van de moeder van den laatsten Frieschen Stadhouder.

De verzamelingen, waaruit het Museum is samengesteld, werden door verschillende liefhebbers langs allerlei wegen, voor een belangrijk deel ook in onzen Indischen Archipel bijeengebracht en door den ondergeteekende als Conservator op systematische wijze geschild, geruild en door aanwinsten verrijkt.

Goudleerkamer uit de 18e eeuw.

Het op deze wijze verkregen Museum, waarvan de verschillende onderdeelen deels op min of meer toevallige wijze zijn samengekomen en dus ieder voor zich een zelfstandige plaats innemen, heeft daardoor de aantrekkelijkheid een persoonlijk karakter te bezitten en in een omgeving met een eigen oudheidkundig cachet te zijn opgesteld.

De schoonheid van de verzamelingen en van de omgeving waarin zij zijn opgesteld, is de draad, die deze verschillende onderdeelen op gelukkige wijze samenbindt.

De gevel, die in de stille van ouds deftige straat, achter het hooge hek en den voortuin ligt te droomen, herinnert ons aan de vroegere bestemmingen van het huis in de 17e en 18e eeuw.

Hoofdzakelijk dateert deze warm getinte baksteengevel met zijn zware zandsteen versieringen uit de 17e eeuw, toen het huis behoorde aan de familie van Aylva. De houten opbouw, met de zeven ramen der zolderverdieping, is echter omstreeks 1731 aangebracht, toen Maria Louise van Hessen-Cassel, douairière van den, bij den Moerdijk omgekomen Frieschen Stadhouder Johan Willem Friso, die van 1731 tot aan haar dood in 1765 dit huis, de ten Oosten naastgelegen Papinga-Stins en het Westelijk vooruitspringende gebouw, als één geheel, heeft bewoond.

Ook een gedeelte van de binnen-versiering van het huis, zooals de Lodewijk XIV deuren en deuromlijstingen, vensterbanken, schoorsteenmantels en verdere gang- en kamerbetimmeringen doen ons denken aan het tweede en derde kwart van de 18e eeuw, toen de vromè later zoo eenzame en door haar rechtschapen eenvoud zoo geliefde „Marijke Moai” hier hare residentie had.

Gangpoort en trap uit de 18e eeuw.

De meest volledige herinnering aan dezen glorietijd van ons gebouw levert nog de tuinkamer met den in zwaarwichtigen barokstijl opgetrokken schoorsteenmantel, waarboven het door P. Nason geschilderde portret van den Frieschen stadhouder Hendrik Casimir II, op 12-jarigen leeftijd in fantastisch costuum, het rococo goudleerbehang en dito plafond en het schitterend uitzicht op den in Franschen stijl gehouden tuin. Zooveel mogelijk is bij de meubileering en aankleding van de benedenverdieping rekening gehouden met de deftige bestemming, die het huis in de 18e eeuw had.

Als hiermede verband houdend kan de aankleding van de rechter-voorkamer worden beschouwd. De betimmering en de barok-schoorsteenmantel zijn nog oorspronkelijk zooals ze ten tijde van Marijke Moai in het huis zijn aangebracht. De

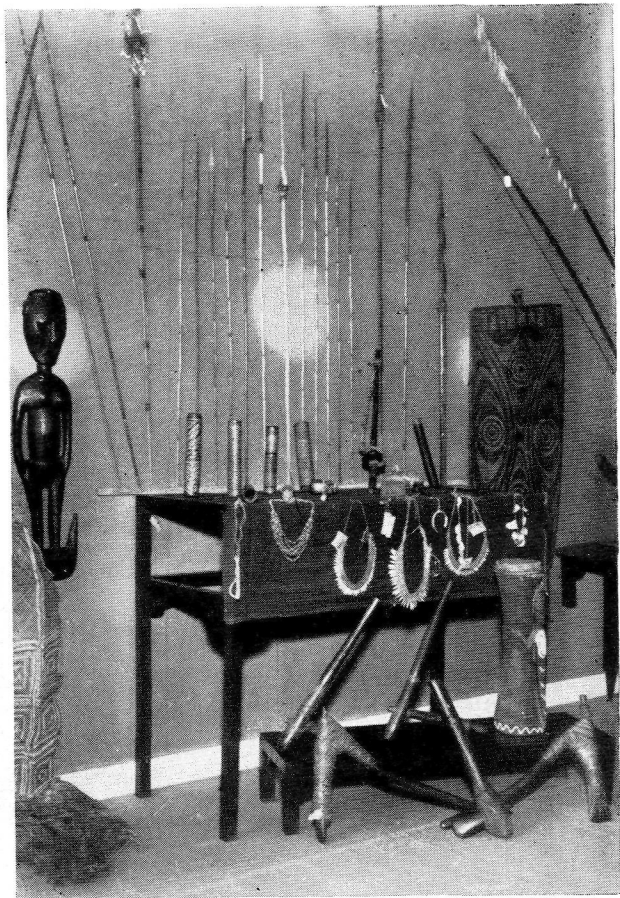
Ethnografische zaal.

Hindoe-Javaansche plastiek en Chineesche martavanen 10e — 15e eeuw.

goudleerwanden en de aankleding van deze kamer zijn echter afkomstig uit of herinneringen aan het buiten Friesma-state te Idaard, in de 18e eeuw door leden van de families Scheltinga en Bergsma als Grietmannen van Idaarderadeel bewoond geweest.

In de gangen en portalen van het Prinsessehof treffen wij meerdere 18e eeuwse fonteintjes, poortjes, trapeleuningen en -balusters en andere architectuur-fragmenten uit gesloopte huizen aan. Hierdoor werkt dit Museum op krachtige en praktische wijze mede aan het behoud van monumenten, die anders geheel verloren zouden gaan.

Steenbijlen, Wapens en opschik van Nieuw-Guinea.

De vijf zalen op de eerste verdieping bevatten de verzameling van Indonesische en Chineesche kunst.

Hier heeft de Indische verzameling, in het begin van deze eeuw door den Indischen onderwijzer Anne Tjibbes van der Meulen bijeengebracht, een opstelling gevonden.

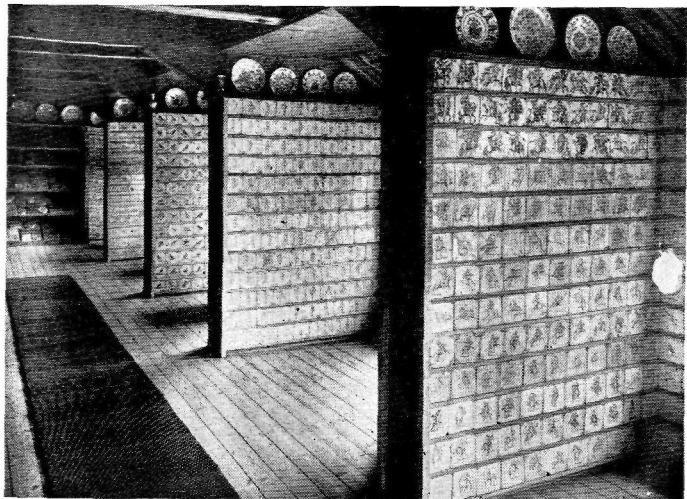
Ook hier staat het schoonheidsbegrip, staan de aesthetische qualiteiten van het tentoongestelde op den voorgrond. De bezoeker zal zonder door te groote hoeveelheden te worden vermoeid, hier een indruk kunnen krijgen van de mooie kunst en kunstnijverheid, die in onzen Archipel werd vervaardigd.

De Chineesche kunstnijverheid is in het Prinsessehof hoofdzakelijk vertegenwoordigd door de ceramiek. In de achterzaal aan den tuin is een chronologisch overzicht daarvan opgesteld, loopende van den Han-tijd, dit is van omstreeks Christus geboorte tot het eind van de 18e eeuw.

Vitrine met keizerlijk Chineesch porcelein.

De bezoeker treft daar voorbeelden aan van de vroege graf-ceramik, zoowel als van de 17e en 18e eeuwse porceleinen, die in ons land met zijn oude koloniale betrekkingen, van oudsher gezocht waren. Speciale aandacht mag gevestigd worden op het porcelein uit de Ming-dynastie (1368-1644), dat in het Prinsessehof bijzonder rijk vertegenwoordigd is (in de porceleinzaal een vitrine met blauw en een met gekleurd en in de Verbeek-zaal een dubbele vitrine met blauw z.g.n. kraakporcelein uit het laatst der Ming- en het begin der T'ching-dynastie benevens keizerlijke porceleinen, getypeerd door de vijfklauwige draken en de gele glazuur, een groote verscheidenheid voorraadspotten „Martavanen” uit verschillende tijden en een belangrijke verzameling grove porceleinen, de typische Chineesche export-waar naar Indië, opgesteld in de Verbeek-zaal op de tweede verdieping.

Tegel-opstelling.

Een belangrijk deel van de in de Verbeek-zaal tentoongestelde Chineesche ceramiek is een geschenk van den Ingenieur A. D. R. Verbeek, ter eere van de nagedachtenis van zijn vader wijlen den Ingenieur Reijnier D. Verbeek.

Op deze zelfde verdieping treft men nog aan eene vitrine gevuld met 19e eeuwsch Chineesch porcelein en een vitrine met Japansch porcelein en aardewerk.

De Europeesche ceramiek is vertegenwoordigd door een groote verzameling van pl.m. 4000 stuks 16e en 17e eeuwsche Noord-Nederlandsche majolica-tegels, 17e en 18e eeuwsche Delftsche en 17e, 18e en 19e eeuwsche Friesche tegels, terwijl een afzonderlijke stelling oudere en buitenlandsche exemplaren bevat. Delftsch en Friesch aardewerk en een afzonderlijke kast met diverse Europeesche ceramiek sluiten hierbij aan.

Overigens is deze bovenverdieping bestemd voor tentoonstelling van oude kunstnijverheid.

Min of meer blijvend treft de bezoeker hier naast de ceramiek een collectie oud smeedwerk (meest muurankers) en gothische kisten aan. De ligvitrines alhier worden afwisselend gevuld met kleine voorwerpen van antieke kunstnijverheid, die voorzoover niet opgesteld in de depot-ruimten, zijn opgeborgen.

Afwisselend zijn hiervoor beschikbaar verzamelingen van : sleutels en sloten, haardplaten, vijzels, kandelaars, meubelbeslag, horlogeklouwen, tabaks- en snuifdoozen, munt-doozjes en sluitgewichten, ruitersporen, goudsmidsmodellen, tinwerk, Friesch zilverwerk, geboortelepels en eetgerei (coutellerie), lijfsieraden, breischeeden, signetten, wandelstokken, zilveren

Portret van den Conservator.

kinderspeelgoed, gebrandschilderd glas, mangelplanken, stoven, horlogestanders, marsepain-, taai- en koekvormen, Friesche volkskunst en kleederdracht, oorijzers, waaiers, letterlappen, boekbanden, bontpapieren, scheepsafbeeldingen, ornament- en costuum-prenten. Deze korte opsomming is alleen compleet te maken door ze te besluiten met een kort en bondig „enzoovoorts”.

De concierge-amanuensis is gemachtigd om, voorzoover tijd en gelegenheid daarvoor beschikbaar zijn, aan speciaal belangstellenden in de Conservators-kamer gedeelten van deze uitgebreide tentoonstellings- en studie-collecties te laten zien.

De Conservator, NANNE OTTEMA.

Oude Kunstnijverheid in het Princessehof

De afbeeldingen op de bladzijde hierna laten ons een paar voorbeelden zien uit de verschillende groepen oude kunstnijverheid, waarvan reeds een korte aanduiding in de hiervoor staande beschrijving van het Princessehof is gegeven.

Een belangrijke collectie hiervan bestaat uit sleutels, sloten en ander kunstsmeedwerk. De oudste stammen uit de eerste eeuwen na Christus geboorte, uit den tijd dus toen Europa voor een groot deel aan het Romeinsche Imperium onderworpen was. Naast Hollandsche zijn er Fransche, Spaansche, Duitsche en Engelsche kunstsmeedwerkjes te bewonderen.

Het houten kistje op de volgende bladzijde is een oud bruidskoffertje uit Midden-Europa speciaal uit het gebied rondom de Bodensee. Het is volks- en boerenkunst en is zeker door een Zuid-Duitschen of Zwitserschen ambachtsman of boer voor zijn liefje of zijn bruid omstreeks 1500 vervaardigd.

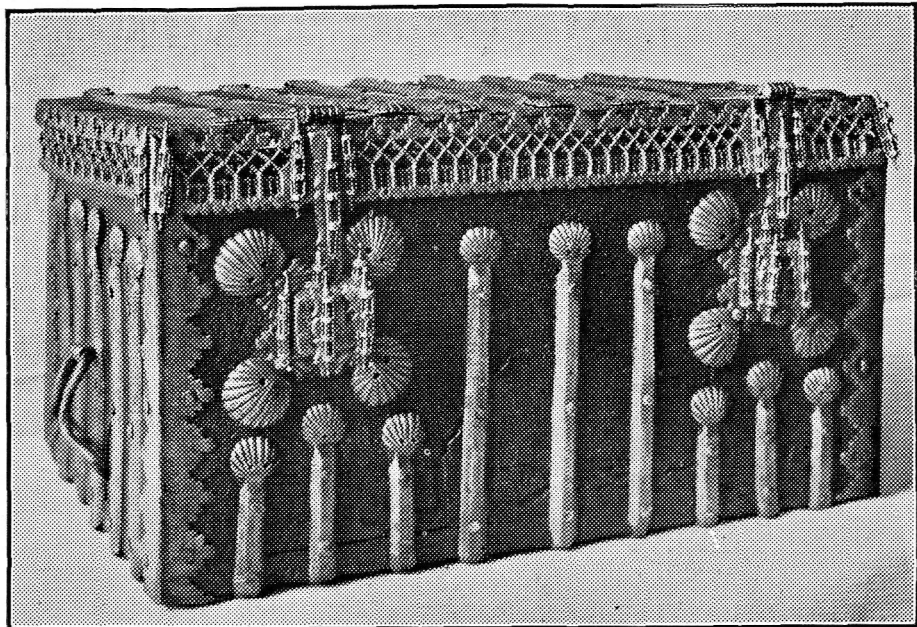
Het bovenste kistje is een eeuw vroeger te dateeren en stamt uit de overgang van de 14e op de 15e eeuw. De in het kunstige smeedwerk telkens weer voorkomende schelp, het embleem van Sint Jacob, den beschermheilige van den pelgrim, bewijst ons welke eens de bestemming van dit zeldzaam fraaie koffertje is geweest.

Het koffertje is met leer overtrokken, dat door graveerwerk versierd is en waartegen het opengesmeede ijzerwerk krachtig en sprekend uitkomt.

De Fransche artist, die dit kunstwerkje nu 5 à 6 eeuwen geleden gemaakt heeft, heeft hiermede in zijn vak zeker wel een hoogte bereikt, die in later eeuwen zelden of niet meer bereikt is.

Op een tentoonstelling van bruidskoffertjes en aanverwante kistjes in 1939 in het Princessehof gehouden, waren een honderdtal kunstkistjes en koffertjes te bewonderen, waarvan niet alleen van hout, leer en ijzer, maar ook van koper, van borduurwerk, van ivoor, van schildpad, van hoorn, van papier en van andere technieken. Naast Fransche, Italiaansche, Duitsche, Indische en andere buitenlandsche exemplaren konden ook vele Hollandsche en Friesche exemplaren worden getoond. Onder de Hollandsche waren vele van zeldzame Indische houtsoorten in de 17e en 18e eeuw door onze schreinwerkers kwistig gebruikt. Onder de Friesche zag men een groep kerfsnede en beeldhouwwerk in hout met allerlei ornamenten beschilderde, veelal afkomstig uit Hindeloopen en andere zeeplaatsen uit den Zuid-Westhoek dier provincie.

NANNE OTTEMA.

Pelgrims koffertje, Fransche Gothiek.

Gothisch kistje, Zuid-Duitsche Volkskunst.

Het Coulon-huis

Stucwerk in de gang, voorstellende de Dageraad.

Het Coulon-huis is de oude woning van Anthonius Coulon, den bouwmeester van H.H. Maria Louise van Hessen-Kassel, douairière van den Frieschen Stadhouder Johan Willem Friso.

Als bevriende relatie van den architect Daniël Marot, waren de Coulons in het laatst van de 17e eeuw als zoovele andere Fransche Hugenoten naar de Nederlanden uitgeweken. Prinses Amalia van Anhalt-Dessau, douairière van den Frieschen stadhouder Hendrik Casimir II, riep in dien tijd de hulp in van den architect Daniël Marot, voor verbouwing van haar buitenver-

Salon met dienkamertje.

blijf te Oranjewoud bij Heerenveen, van het Stadhouders paleis op het Hofplein te Leeuwarden en van het oude slot Oranienstein in het Nassau-Dietzsch gebied gelegen.

Marot liet dit laatste werk uitvoeren door Jean Coulon en in 1713 zien wij Anthonius Coulon te Leeuwarden optreden als „bouwmeester van Syn Hoogheid de Heere Prins van Oranien en Nassau”.

Hij koopt dan de huizen op den hoek van de Doelestraat en de Groeneweg van Joannes Mancadan en anderen in 1713 aan en het zal kort na dat jaar geweest zijn, dat hij het tegenwoordige huis Doelestraat no. 8 geheel verbouwde in den stijl van de toen in de mode gekomen Lodewijk XIV – of Daniël Marotstijl.

Schouw in Lodewijk XIV-stijl.

Doordat het huis tot 1843 in bezit is gebleven van de familie Coulon en het tot 1914 dezelfde bestemming van patricisch woonhuis heeft behouden, was in hoofdzaak de toestand behouden, waarin Anthonius Coulon het huis gebracht had. De rijke stuc-werk gang, de gebeeldhouwde schoorsteenmantels en kamer-betimmeringen, de geschilderde schoorsteenstukken en sopra-portes, de geschilderde plafonds en andere versieringen in Lodewijk XIV stijl, waren alle nog aanwezig. Alleen was dat alles bedekt door vele wit-gips- en verflagen, waren de oude rijke behangsels verdwenen en waren door gebrek aan voldoende onderhoud de fundamenteën, kelders en muren en het dak in een deplorabelen toestand gekomen.

De Gemeente Leeuwarden had het huis in 1914 gekocht om het als monument te behouden, doch toen bleek, dat er geen goede bestemming voor te vinden was, moest de Gemeente het pand weer van de hand doen en werd het, om het voor slooping te bewaren, gekocht door de Ottema-Kingma Stichting, die het pand grondig restaureerde en weer zooveel mogelijk in zijn 18e eeuwse toestand liet herstellen.

Ook de meubilering is in den stijl van het huis aangebracht, voornamelijk in Lodewijk XIV stijl, wat een klein bijvertrek betreft, waar een 17e eeuwse betimmering was, in den stijl der Hollandsche renaissance, in een tuinkamer, die omstreeks 1800 verbouwd was, in Lodewijk XVI stijl, terwijl een der kleinere vertrekjes in de, in de 18e eeuw zoo geliefde Chineesche stijl is ingericht.

Het huis heeft een goede bestemming daar het de zetel is van de Fryske Akademy en de Onderwiesrie, beide opgericht om de oude cultuur van het Friesche land in eere te houden.

Het Coulonhuis is op aanvraag bij den Concierge-amanuensis van het Museum Het Prinsessehof, te bezichtigen.

De hierbij geplaatste afbeeldingen geven een indruk van de fraaie interieurs.

NANNE OTTEMA.

De Prinsessehof-Bibliotheek

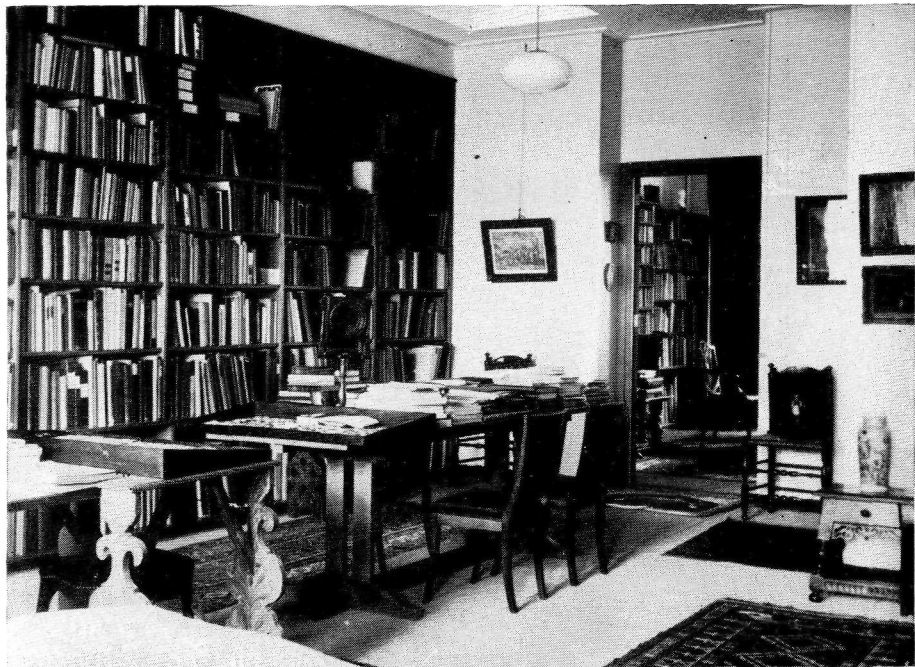
De Prinsessehof-Bibliotheek is een openbare boekerij, die saamgebracht is voor de bestudeering van de in het Prinsessehof-Museum tentoongestelde oude kunstnijverheid.

Speciaal omvat ze dus de bijna complete literatuur over Chineesche-, Japansche- en Coreaansche ceramiek en verder veel over de diverse soorten Europeesche ceramiek, glas-, glasschilder- en emailkunst, zilver, brons, gesmeed ijzer en andere metaalwerken, meubels, Friesche- en andere volkskunst, sleutels, sloten, beslag, eetgerei, boek- en miniatuurkunst, textiel, kleederdrachten, Oost-Indische reizen en kunstnijverheid, enz. enz. enz.

Ze is ondergebracht, deels in het Prinsessehof-Museum, Groote Kerkstraat 11, deels in de daarvoor ingerichte bovenhuize Prins Hendrikstraat 4 alhier, omvat ongeveer 10000 banden en kan door studeerenden in bovenstaande vakken geraadpleegd worden door bemiddeling van de andere Openbare Bibliotheken te Leeuwarden.

Een hierbij afgebeeld interieur-kiekie geeft een indruk van de boekerij in de Prins Hendrikstraat.

Bij afwisseling vinden enkele schilderijen en voorwerpen van glas, ceramiek en andere kunstnijverheid een tijdelijk

De Boekerij.

plaatsje in de bibliotheek, ter opluistering of voorzoover deze voor studie-doeleinden nader onderzocht moeten worden.

N. O.

De Maatschappij tot Bevordering der Schilder- en Teekenkunst te Leeuwarden

De Maatschappij tot bevordering der Schilder- en Teekenkunst te Leeuwarden houdt sedert 1917 in het Prinsessehof in de beide zalen ter linkerzijde van de gang hare geregelde tentoonstellingen. De Mij., reeds in 1850 opgericht organiseerde steeds elk winterseizoen een 6 à 8-tal Kunsttentoonstellingen, welke vóór 1917 in tijdelijk gehuurde lokalen werden gehouden.

De hierna volgende vermelding van kunstenaars, die in het Prinsessehof exposeerden, geeft eenig idee van wat er voor en na te zien was. Men treft hieronder naast schilders, grafische kunstenaars en beeldhouwers ook vele kunstnijveren.

De naar chronologische orde opgestelde lijst dezer kunstenaars omvat o.a. de volgende namen: Tjipke Visser, Jan Mankes, Broedelet, Vet, Maurice Sijs, E. Ydema, Ids Wiersma, Ph. van Asperen, van Hoytema, Joh. Elsinga, Piet van der Hem, Ype Wenning, C. Westerman, Wenckebach, Toon de Jong, Paul Bodifé, Froukje Wartena, H. Heyenbrock,

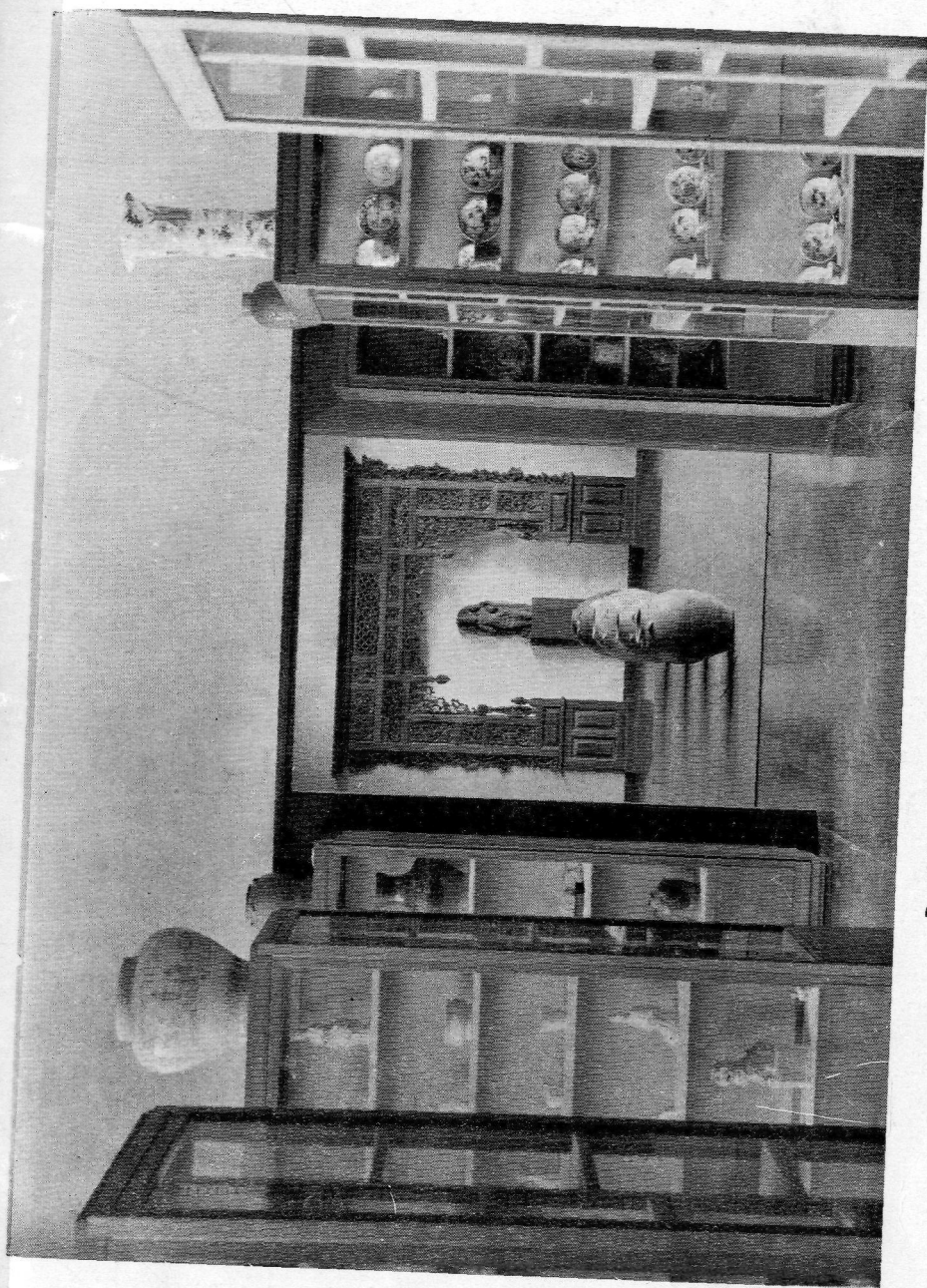

Eén van de in 1934 gerestaureerde tentoonstellingszalen.

Willy Sluiter, A. en J. van der Sloot, G. C. Haverkamp, Tjerk Bottema, Chris Lanooy, R. ten Klooster, W. O. J. Nieuwenkamp, F. van Schagen, Edzard Koning, M. Dingemans, D. Schulman, Vincent v. Gogh, S. Klinkenberg, W. L. Bruckman, W. H. van Schaik, A. H. Koning, J. M. Graadt van Roggen, A. L. Koster, N. Bastert, Co Breman, S. Kamminga, O. Hanrath, A. W. Kort, W. Valk, M. C. Esscher, H. van Os Deihez, Joh. Beeling, S. Jesserun de Mesquita, Willem Brouwer, Jan Sluyters, S. Geertsma, R. Röhrkohl, J. Hemkes, E. B. van Dulmen Krumpelman, H. Froonen, Suze Robertson, H.M. de Koningin, Lea Halpern, Elisabeth Menalda, Jaap Weyand, D. van Gelder, Jelle Troelstra, A. Colnot, D. de Vries Lam, D. Komter, W. Huszar, Hein van Essen, A. J. Kropholler, Jan Jans, Edgar Fernhout, Raoul Heynckes, Kasper Niehaus, W. Schumacher, Charley Toorop, Henri v. d. Velde, Jeanne Bieruma Oosting, H. Chabot, Corn. Veth, J. v. Herwijnen, J. J. Doezer, J. v. d. Meulen, J. Bosch, J. H. Oostendorp, Dora Castell, S. Eelsingh, H. van Kruiningen, J. Nieweg, Joep Nicolai, Jo Spier, C. Boendermaker, H. Broer, Cor Reisma, G. Hordijk, Frits Klein, Freddie Langeler, H. Melgers, Ro Mogendorff, Tj. Bottema, Hans Timmermans, v. Hille, Louis Cardinaals.

Naast het inrichten van tentoonstellingen van werk van kunstenaars, die reeds min of meer naam hebben gemaakt, streeft de Mij. er naar om aan jonge beginnende kunstenaars en dilettanten uit eigen omgeving van tijd tot tijd de gelegenheid te geven om hun werk aan het publiek te toonen.

Herhaaldelijk werden na vooraf gedane oproepingen dergelijke tentoonstellingen gehouden, die af en toe merkwaardige inzendingen aan het licht brachten.

Doorkijk van de Porcelainzaal naar de Hindoezaal.